

Archiwum Akt Nowych w Warszawie, zespół Ambasada RP w Londynie, jednostka Polska a Prusy Wschodnie - plebiscyt, przygotowania, protest polski, wyniki, akcja Delegacji Polskiej na Konferencję Pokojową; sytuacja wewnętrzna w Prusach Wschodnich, m.in. akcja antypolska, związki wojskowe. Noty, sprawozdania, memoranda, artykuły, wycinki prasowe 1920-1934, sygn. 503/1451, k. 62-70

INSTYTUT PÓŁNOCNY

im. Wojciecha Kętrzyńskiego w Olsztynie

ARCHIWUM
PAŃSTWOWE
W OLSZTYNIE

Poselstwo Londyn

62

MEMORJAŁ

W SPRAWIE NIEMIECKICH USIŁOWAŃ
FAŁSZOWANIA WYNIKÓW PLEBISCYTU
KWIDZYŃA-OLSZTYN

Poselstwo Polskie w Londynie.

TSIER 920

Dz. No. **4138** Zał.

INSTYTUT POLNOČNY

im. Wojciecha Kętrzyńskiego w Olsztynie

ARCHIWUM
PAŃSTWOWE
W OLSZTYNIE

WARSZAWA

NAKŁADEM MINISTERSTWA SPRAW ZAGRANICZNYCH
KSIĄŻNICA POLSKA T-WA NAUCZ. SZKÓŁ WYŻSZYCH
MCMXX

63

5912-
8214

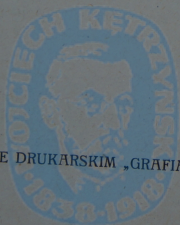
Mimo wyraźnego postanowienia Traktatu Wersalskiego w § 88, 94 i 96, że „les habitants seront appeles a designer par voie de suffrage s'ils desirent etre rattaches a l'Allemagne ou a la Pologne”, a dopiero następne ustępy określają bliżej warunki, które spełnić muszą „personnes” (użyte oczywiście zamiast „habitants”), by uzyskać prawo głosu w plebiscycie (być w kraju urodzonym, lub imigrować przed datą, mającą być w każdym przypadku postanowioną), regulamin plebiscytu w Kwidzyńskim i Olsztyńskim rozstrzygnął tę kwestję wbrew brzmieniu Traktatu na naszą niekorzyść, przyznając wszystkim urodzonym na terenie plebiscytowym prawo głosu.

* * *

Mamy w ręku dwa dokumenty, w jaki sposób chcą Niemcy wyzyskać powyższe zarządzenia Komisji Plebiscytowej. Jeden z nich niemiecki, oficjalny, żąda od naszego Rządu przepuszczenia bez wszelkiej kontroli transito przez Polskę 7 pociągów dziennie przez dni 14, mających przewozić uprawnionych na podstawie powyższego zarządzenia do głosowania w plebiscycie Kwidzyńsko-Olsztyńskim, drugi zdobyty przez polskich kontrolorów odnosi się do 8 powiatów Olsztyńskiego terenu plebiscytowego, a powiadamia nas o liczbie ludzi urodzonych w miejscach głosowania, a zamieszkałych poza terenem plebiscytu, a już wpisanych przez Niemców w listy plebiscytowe.

Dla zbadania uprawnień, a przynajmniej szczerze, jak sądziliśmy, dla odkrycia machinacji niemieckich, ujawnionych przez te dokumenty, przedsięwzięliśmy to studjum.

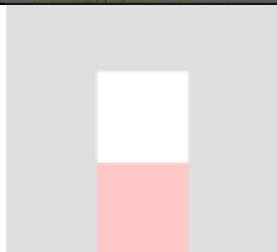
Mamy tu oczywiście do czynienia z bardzo zawitym problemem emigracji, a właściwie wewnętrznego ruchu ludności; bogata

ODBITO W ZAKŁADZIE DRUKARSKIM „GRAFIA” WE LWOWIE

INSTYTUT

Wacława Kętrzyńskiego

ARCHIWUM
PAŃSTWOWE
WOLSZTYNIE

literatura i wszechstronne publikacje materiałów statystycznych, wyłącznie oficjalne, stoją nam otworem, i są nam najsilniejszą w tej walce z Niemcami, pomocą.

Statystyka pruska rejestruje od r. 1871 dokładnie cyfrę urodzin i skonów. Sumując dla okresu 1871—1910 nadwyżkę urodzin nad skonami otrzymujemy ilości, o które winien każdy spis ludności dać wyższą populację kraju nad spis poprzedni. Faktycznie przyrost ludności w Prusach wschodnich jest zawsze mniejszy od wskazanego przez przyrost naturalny, a ten deficyt jest następstwem emigracji. Tabela poniższa podaje ogólny obraz tego zjawiska.

W poniższej tabelce zestawiono przewyżkę emigracji nad imigracją i naturalnym przyrostem ludności w Prusach wschodnich.

Rok spisu	Suma ludności	Przyrost rzeczywisty	Przyrost naturalny	Strata emigracyjna
1871	1892900			
1880	1933900	111000	208800	97800
1890	1958700	24800	235400	210600
1900	1996600	37900	271300	233400
1910	2064200	67600	251400	183800
Sumy za czas 1871—1910	241300	966900	725600	

Straty w zaludnieniu Prus wschodnich, spowodowane emigracją, wynosiły przeciętnie w tym okresie czterdziestoletnim około 75% całego przyrostu naturalnego. Straty te z początku okresu mało znaczne, wzrosły do maksimum pochłaniającego, a nawet przekraczającego cały przyrost naturalny. W rejencji Gąbińskiej i Królewieckiej maksimum to nastąpiło z końcem lat osmdziesiątych, w Olsztyńskiej się opóźniło na koniec stulecia, wszędzie wszakże od tego czasu znacznie się już obniżyło, schodząc w niektórych latach 1900—1910 poniżej wartości przeciętnej, zwłaszcza w rejencji Olsztyńskiej i Gąbińskiej. Przyjmując przeto, że emigracja z tych terytoriów do końca roku 1914 utrzymała się w wysokości przeciętnej dla okresu czasu 1900—1910, natomiast po roku 1915 z powodu wojny została naogół wstrzymana, otrzymujemy dla ostatniego dziesięciolecia 1910—1920 sumę emigracji z Prus wschodnich w wysokości 77000, dla całego pięćdziesięciolecia 1871—1920 sumę 802600 ludzi.

Podczas gdy powyższa suma jest zupełnie pewną,

trudności się poczynają, gdy idzie o rozwiązanie problemu ilu z ludzi, którzy opuścili Prusy wschodnie, pozostaje teraz przy życiu. W celu uzyskania pewnego stopnia prawdopodobieństwa, przeprowadziliśmy następującą kalkulację:

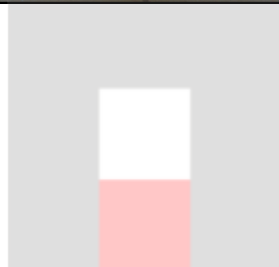
Struktura wiekowa, t. j. przynależność ludności do różnych klas wieku, jest inną w społeczeństwie normalnym, a inną w społeczeństwie emigracyjnym. Jako typ struktury wiekowej normalnej przyjęło stosunki ludności całych Prus z r. 1910, a jako typ właściwy dla danego przypadku obrano strukturę wiekową polskiej ludności w trzech rejencjach Westfalji i Nadrenji (Münster, Arnsberg, Düsseldorf) podług spisu 1900, jedyne, który uwzględnił te stosunki (struktura wiekowa i język ojczysty). Dala ta jest wreszcie dla poznania tych stosunków bardzo odpowiednią, ponieważ schodzi się z okresem maksimum emigracji.

Poniżej zestawiono w krótkości cechy struktury wiekowej dla obu społeczeństw:

Na 100 ludn. jest w wieku od 0—10	10—20	20—30	30—40	40—50	50—60	60—70	nad 70
całych Prus	24	20,5	16	14	10	7,5	5 3%
polskiej emigr. zachodniej	24	12	32	20	7	3,5	1 0,5%

Z powyższych cyfr wprost można wyliczyć, że społeczeństwo emigrujące z Prus wschodnich do zachodnich dziedzin Niemiec jest młodszym (wiek przeciętny lat 29) od społeczeństwa całego państwa (lat 32), a przeto musi też mieć i mniejszą śmiertelność od ludności całego państwa. W celu rozwiązania skomplikowanego problemu, jaką jest śmiertelność owego społeczeństwa emigracyjnego, w sposób możliwie uproszczony, postąpiono następująco:

Wstawiając w rzędne i w odcięte procenty ludności w poszczególnych klasach wieku z jednej, a klasy wieku z drugiej strony wykreślono graficznie normalną i emigracyjną krzywą struktury wiekowej. Na podstawie krzywej, co widoczne wreszcie i z cyfr powyższych, przyjęło, że społeczeństwo emigracyjne składa się z osobników, liczących przedewszystkiem od 0—45 lat. Te klasy wieku odpowiadają okragło 80% normalnego społeczeństwa. To jest pierwsze walne założenie, na którym dalsze rozwiązanie problemu śmiertelności emigrantów się opiera. Przyjawszy, że część społeczeństwa emigracyjnego, która opuściła Prusy wschodnie w latach 1910—1920 jest dziś przeciętnie o pięć lat starszą, niż w chwili swej emigracji, że część emigracji z lat 1900—1910

ARCHIWUM
PAŃSTWOWE
W WŁOCŁAWIE

jest dziś o 15 lat starszą i t. p., wyczytano następnie z krzywej struktury wiekowej, o ile się ona skróca, gdy wyeliminujemy z niej ludność, licząc od 0—5 lat (której niema dziś w pośród emigracji z lat 1910—1920), o ile się skróca, gdy z niej wyeliminujemy ludność licząc od 0—15 lat itd. Tym prostym sposobem doszliśmy do cyfr następujących: Krzywa struktury wiekowej bez ludności od 0—5 lat traci 12%, bez ludności od 0—15 lat traci 35%, bez ludności od 0—25 lat traci 53%, bez ludności od 0—35 lat traci 68%, wreszcie bez ludności od 0—45 lat traci 82%. Oto procenty śmiertelności emigrantów z lat 1910—1920, 1900—1910, 1890—1900, 1880—1890 i wreszcie 1871—1880. Zważywszy że społeczeństwo emigracyjne stanowi tylko 80% struktury wiekowej normalnego społeczeństwa, a śmiertelność jest obliczona z krzywej normalnej, należy owe procenty śmiertelności o $\frac{1}{5}$ część pomniejszyć.

Poniżej zestawiono w ten sposób skorygowane wartości, a mianowicie ile ludzi pozostało do roku 1920 przy życiu na 100 emigrantów z każdego dziesięciolecia.

Z emigracji wschodnio-pruskiej do Niemiec pozostało w r. 1920:

Z lat 1871—1880 1880—1890 1890—1900 1900—1910 1910—1920
34·6% 45·6% 57·6% 72% 90·4%

To samo w cyfrach absolutnych daje następujący obraz ludności urodzonej w Prusach wschodnich, a zamieszkałej w Niemczech poza tą prowincją.

	Z emigracji z lat:				
	1871/80	1880/90	1890/00	1900/10	1910/20
Liczba ur. w Prusach wsch.					
a zam. w Niemczech wynosi:	33600	96200	134400	132200	69100

Poza obrębem Prus wschodnich znajduje się przeto w Niemczech 465500 ludności, urodzonej w Prusach wschodnich. Taka przynajmniej liczba wynika z rozważania spisów ludności i ruchu ludności w ostatnim pięćdziesięcioleciu, podług oficjalnych danych, jakoteż z oszacowanej w sposób powyższy śmiertelności owego wychodźstwa.

Ogólna liczba ludności urodzonej w Prusach wschodnich a zamieszkałej poza tą prowincją w Niemczech jest większą, a mianowicie o sumę ludności, mieszkającej w Prusach wschodnich, a urodzonej poza obrębem tego kraju. Liczba ta bardzo nieznacznie się podnosiła w r. 1905 okragło 10200 ludzi.

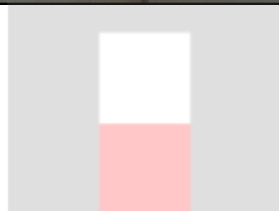
Absolutna przeto liczba ludności zamieszkałej w Niemczech, a wychodźców z Prus wschodnich, wynosiła na podstawie dotychczasowych rozważań 567000, według stanu z początku roku 1920.

Z powyższej liczby należałoby odjąć jeszcze nieznaczne sumy odpływu z Prus wschodnich za morze i do innych krajów europejskich. Dla oceny drugiej ze wspomnianych powyżej pozycji brak nam zupełnie danych. Emigracja zaś zamorska, której Prusy wschodnie dostarczyły od r. 1871 przeszło 38000 ludzi jest pozycją mało znaczną, zważywszy, że od niej należałoby odjąć śmiertelność, może jeszcze znacniejszą, niż ją przyjęliśmy dla emigracji wogóle, tak, że emigracja zamorska obniża wspomniany stan ludności pochodzącej z Prus wschodnich w Niemczech do 543000.

Prawdopodobieństwo powyższych wyników potwierdza obraz, dany nam przez zdjęcia dokonane dla poznania stosunków zawodowych w r. 1907. Osobny ustęp owych zdjęć poświęcono relacjom, które istnieją między rozmaitemi kategorjami zawodów a krajem urodzenia ludzi zarobkujących. Wówczas okazało się, że w Niemczech poza obrębem Prus wschodnich znajduje się 587000 ludzi urodzonych w tej prowincji. Zupełnie analogiczny rachunek, który podaliśmy wyżej dla emigracji do r. 1920, przeprowadzony na podstawie odpowiednich założeń dla daty 1907 dał wynik 562000 ludzi, wschodnio-pruskiego pochodzenia, a zamieszkałych w Niemczech, bardzo zbliżony do cyfry stwierdzonej oficjalnie, a w każdym razie wyższy od cyfry ilustrującej stan z r. 1920, co jest zupełnie naturalne, zważywszy osłabienie ruchu wychodźczego w ostatnich latach, a wzmogoną śmiertelność, spowodowaną starzeniem się owego wychodźczego pokolenia.

Stwierdziwszy w ten sposób obiektywność powyższych rozważań, przysługujemy do rozwiązania najbardziej zasadniczych pytań, a mianowicie:

1. Jakie straty wywołała w owym społeczeństwie emigracyjnym wojna?
2. Jaki jest % i suma absolutna osobników w owym społeczeństwie emigracyjnym, która jest uprawniona z racji interpretacji Traktatu przez Komisję plebiscytową, do uczestniczenia w głosowaniu, t. j. jaką jest suma ludności owej ponad lat 20? Pytanie to musi być rozwiązane przed poprzedniem.
3. Jak się rozdziela owa ludność emigracyjna

ARCHIWUM
PAŃSTWOWE
WOLSZTYNIE

Prus wschodnich na poszczególne rejencje tej prowincji, a następnie jaki jest udział poszczególnych powiatów obszaru plebiscytowego w owej emigracji.

Odpowiedź na pytanie drugie jest bardzo łatwa. Wszyscy emigranci, z okresu czasu przed r. 1900 liczą nad 20 lat i są uprawnieni w myśl regulaminu plebiscytu do głosowania. Z krzywej struktury wiekowej wynika, że z emigrantów z lat 1900—1910 jest 68%, a z pośród emigrantów z lat 1910—1920 jest jeszcze 47% w wieku uprawniającym do głosowania. W sumie przeto 83% społeczeństwa emigracyjnego liczyło w r. 1920 ponad 20 lat, t. j. uprawnionych z tego tytułu było 450700 ludzi.

Odpowiedź na pierwsze pytanie oprócz należy na założeniu, że w klasie wieku od 20—40 lat około 25% obywateli państwa niemieckiego utraciło skutkiem wojny życie, lub uległo zupełnemu kalectwu. Gdy ta klasa wieku w społeczeństwie ogólnym Niemiec stanowi około 30%, a w społeczeństwie emigracyjnym około 64%, oczywiście, że społeczeństwo emigracyjne poniosło z powodu wojny przeszło dwa razy większe straty, aniżeli społeczeństwo niemieckie wogóle. Legło więc na placu boju okragło 8% społeczeństwa emigracyjnego, t. j. 43400 ludzi. Nie na tem jednak koniec strat wojennych. Należy wziąć mianowicie jeszcze w rachubę wzmożoną podczas wojny śmiertelność ogólną, którą co prawda trudno oszacować, ale która była zapewne bardzo wysoka, zważywszy, że wszelki przyrost naturalny tego społeczeństwa nie idzie już zgola na jego rachunek. Przyjmując wzrost śmiertelności całego społeczeństwa emigracyjnego, spowodowany wojną o dwa i pół procent rocznie, pozostajemy w naszych oszacowaniach napewno poniżej rzeczywistości. Straty społeczeństwa emigracyjnego spowodowane wzmożoną przez wojnę śmiertelnością, pochłonęły przeto 62500 ludzi, czyli ostateczny stan ludności, urodzonej w Prusach wschodnich, a zamieszkałej poza ich obrębem w początkach roku 1920 wynosił 437100 ludzi.

Do rozwiązania pytania trzeciego służą następujące podstawy: Dla wszystkich pięcioleci spisowych (1871—1910) rozporządzamy danymi o stratach emigracyjnych w procentach naturalnego przyrostu ludności. Dla ostatnich zaś trzech pięcioleci (1895—1910) znane są nam te straty także w stosunku do stanu zaludnienia w początku każdego pięciolecia. Dla trzech więc ostatnich pięcioleci możemy obliczyć dla każdej rejencji i powiatu i względne

i absolutne straty w zaludnieniu, spowodowane emigracją, dla poprzednich pięcioleci (1871—1895) możemy wprost obliczyć te straty tylko w wartościach względnych, w stosunku do przyrostu naturalnego. Przyjmując wszakże proporcjonalność strat bezwzględnych do strat względnych, znajdujemy pośrednią drogę do obliczenia strat absolutnych dla całego okresu, zarówno dla poszczególnych rejencji jak też dla każdego powiatu.

Uzyskane na tej drodze cyfry szczegółowe wymagają całego szeregu poprawek, wynikających z powyższych wywodów i przez nie uzasadnionych. A przeto do osiągniętej w podany sposób cyfry straty emigracyjnej rejencji lub powiatu należy dodać:

a) odpowiedni udział emigracji, odpowiadającej imigracji do Prus wschodnich (102.000 dla całej prowincji, rozdzielonych w proporcji emigracji właściwej każdemu powiatowi),

b) udział proporcjonalny emigracji z lat 1910—1914 (1920), a następnie odjąć:

c) śmiertelność przeciętną dla stwierdzonej powyżej, całego okresu emigracyjnego,

poczem stosując poprawki dla uzyskania ludności w wieku nad 20 lat i dla śmiertelności wojennej, otrzymamy dla rejencji i powiatów obszaru plebiscytowego trzy podstawowe wartości:

A) Suma ludności urodzonej w Prusach wschodnich (rejencjach, powiatach) a zamieszkała w Niemczech,

B) Powyższej sumy część uprawniona do głosowania w plebiscycie bez uwzględnienia wpływów wojny,

C) Pozycja powyższa z uwzględnieniem wpływów wojny.

Obliczenia dla rejencji dały następujące wyniki:

Rejencja	Straty emigracji od 1871—1910	Poprawka z emigracji	Emigracja 1910—1920	Stan emigracji w r. 1920			
				Emigracja cała 1871—1920	Emigracja bez poprawki wojennej wogóle bez emigracji zamorskiej	z poprawką wojenną wogóle	w wieku nad lat 20
Królewiec	232800	32700	24400	289900	181750	173950	140450
Gabin	262500	36900	27600	317000	198760	190260	153500
Olsztyn	230300	32400	24200	286900	179900	172200	139000
Prusy wschodnie	725600	102000	76200	893800	560410	536410	432950
							359300

Obliczenie analogicznych jak dla rejencji danych dla powiatów terenu plebiscytowego ma prócz interesu politycznego to też szczególne znaczenie, że jest zdolne dostarczyć sprawdzianu dla całego powyższego obliczenia, opartego nie tylko na analizie cyfr statystycznych, ale też na niektórych założeniach teoretycznych.

ARCHIWUM
PAŃSTWOWE
WOLSZTYNIE

Zastosowanie tych wszystkich współczynników w rachunku dla części składowych pewnej całości (a więc dla powiatów jako części rejencji) może bowiem tylko wtedy dać zgodne i obiektywne wyniki, o ile obiektywne i naturze rzeczy odpowiadające są współczynniki, których w rachunku użyto.

Powiaty rejencji Olsztyńskiej	Straty ludności na 100 przyrostu naturalnego średnio dla		Straty ludności na 100 załudnienia początkowego każdego pięciolecia średnio dla	
	1871—1895	1895—1910	1871—1895	1895—1910
Elk	13	65	(1'5)	7'6
Lec	70	109	(4'7)	7'3
Jańsbork	54	85	(4'5)	7'1
Ządzbork	83	94	(7'1)	8'0
Szczytno	62	117	(4'8)	10'8
Reszel	94	102	(6'2)	6'7
Olsztyn (wieś i m.)	6	54	(0'5)	4'5
Nibork	72	91	(6'5)	8'2
Ostróda	60	91	(5'5)	8'3
Pow. rej. Gabińskiej				
Olecko	75	116	(5'3)	8'2

Cyfry ujęte w nawiasie zostały z dwu pierwszych kolumn obliczone, przyjmując ich proporcjonalność.

Na podstawie cyfr kolumny trzeciej i czwartej obliczono straty spowodowane nadwyżką emigracji nad imigracją do rejencji olsztyńskiej i powiatu Olecko, rej. gabińskiej dla okresu 1871—1910. Oto wyniki:

Powiaty rej. Olsztyńskiej	Straty emigracyjne 1871—1895	Poprawka imigr. 1895—1910	Suma emigr. 1910/20 1921—1920	Stan emigracji z r. 1920 Ogólny	z poprawką woj. imigr. zamorską
Elk	4100	12760	4140	21000	13160
Lec	11000	9420	5010	25530	16000
Jańsbork	10900	10620	5040	25560	16000
Ządzbork	17300	11710	7130	36140	22660
Szczytno	16500	23170	9740	49410	29180
Reszel	15600	10100	6310	32010	20140
Olsztyn (m. i w.)	1700	11130	3150	15980	10020
Nibork	18500	14110	8010	40620	25450
Ostróda	18700	18100	9000	45800	28720
Suma dla rej.	121120	114300	57530	292050	181330
Olecko	10900	9710	5060	25670	16100
Olsztyński obszar plebisc.	132020	124010	62950	317720	197430
					151350

Wyniki ostatniej tabelki stanowią kres naszych dociekań nad rozwojem i stanem współczesnym emigracji z Prus wschodnich do Niemiec. Z prawdziwym zadowoleniem podnosimy zgodność wyników, zachodzącą między cyframi tabelki powiatowej, a cyframi podanymi w tabelce rejencyjnej, mimo, że wartości rejencyjne uzyskano przez zastosowanie jednego przeciętnego współczynnika (strata ludności na 100 przyrostu naturalnego), podczas gdy wartości powiatowe uzyskano przez operowanie współczynnikami właściwymi każdemu powiatowi, wahałymi się, jak to zestawiono powyżej, od 6 do 94%, względnie od 54 do 117%, a przeto jeśli by wszystkie nasze założenia, na których powyższe dociekanie oparto, nie zbliżały się w wysokim stopniu do rzeczywistości, byłaby tak wielka zgodność sum emigracyjnych z rejencji Olsztyńskiej, jak ta, którą na dwóch drogach osiągnęliśmy (287.000 i 292.000), zupełnie niemożliwą.

Jak dociekanie nad przebiegiem i rozwojem emigracji z Prus wschodnich doprowadziło nas do wyniku, którego obiektywność nie może być zakwestjonowaną, tak też pewni jesteśmy przedmiotowych wyników, dotyczących procesu wymierania na obczyźnie owej emigracji wschodnio-pruskiego pochodzenia. W tej mierze zgodność naszych wyników nad współczesnym stanem liczbowym emigracji wschodnio-pruskiej z wynikami, które osiągnięto w r. 1907 podczas spisu zawodowego, gwarantuje nam w wysokim stopniu rzetelność i obiektywność cyfr przedostatniej kolumny poprzedniej tabelki, ilustrującej stan emigracji wschodnio-pruskiej podług jej pochodzenia z poszczególnych powiatów rejencji olsztyńskiej i z powiatu Oleckiego.

* * *

Na takich to podstawach przystępujemy teraz do rozstrząśnięcia i oceny dwu zamierzeń, przedsięwziętych przez Niemców w sprawie plebiscytu na tem Warmińsko-Mazurskiem terytorjum.

Pierwsze z tych zamierzeń ilustruje żądanie Niemiec, wystosowane do Rządu Polskiego, przepuszczenia przez Polskę transito w przeciągu dni 14 poprzedzających termin plebiscytu, po 7 pociągów dziennie w celu dostawienia do głosowania, rzekomo uprawnionych do głosowania a urodzonych na obszarze plebiscytu Mazursko-Warmińskiego, czyli Olsztyńskiego i Kwidzińskiego. Ponieważ na 1 pociąg należy liczyć co najmniej 1000 ludzi, a przy intencjach Niemców cyfra ta może być znacznie przekroczoną, musimy się

ARCHIWUM
PAŃSTWOWE
WOLSZTYNIE

z tem liczyć, że Niemcy postanowili dostawić na dwa te tereny plebiscytowe co najmniej 100000, a prawdopodobnie około 150000 ludzi.

Ostatnia kolumna tabelki powiatowej stwierdza, że suma emigracji z Olsztyńskiego terenu plebiscytowego wynosi dziś nieco ponad 150.000 ludzi, uwzględniając, jak to zaznaczyliśmy śmiertelność wojenną emigracji w sposób z pewnością niedostateczny. Tę cyfrę należy powiększyć o stan emigracji z drugiego, Kwidzyńskiego terenu plebiscytowego, który w transporcie transito jest także przez Niemców uwzględnionym. Przez analogię stosunków emigracyjnych Prus zachodnich i Prus wschodnich w ciągu lat 1895—1910, w którym to czasie straty emigracyjne Prus zachodnich obliczono na 100 mieszkańców, były o 15% niższe od strat emigracyjnych Prus wschodnich, wnosimy, że stan emigracji z Kwidzyńskiego terenu plebiscytowego wynosi dziś okragło 37.400, czyli ogólny stan emigracji z obu terenów plebiscytowych 188.750 ludzi.

Nie należy wszakże zapominać, że nie cała ta emigracja przekroczyła zachodnią granicę Polski, a tem samem nie potrzebuje być przez Polskę przewożoną do głosowania transito. Z analogji spisu zawodowego z r. 1907 wiemy, że z emigracji wschodnio-pruskiej pozostało 13% w Poznańskim i w Prusach zachodnich, a więc w obrębie Polski, a co najmniej około 33% znajduje się w sąsiednich rejencjach tej samej prowincji. Uwzględniając to wszystko, dochodzimy do wniosku, że emigracja wschodnio-pruska, która dziś na zachód od Polski się znajduje, liczy okragło 100.000 (z wyliczenia 101.750 ludzi), z której to liczby, jak to uzasadniliśmy wyżej, jest 83% t. j. 84.500 w wieku lat 20 i wyżej, a tem samem ma prawo do uczestniczenia w plebiscycie.

Liczba uprawnionych do głosowania w plebiscycie Kwidzyńskim i Olsztyńskim, a zamieszkała na zachód od Polski jest przeto nieporównanie niższą od liczby, dla której Niemcy żądają transita, a gdy w rejencji Olsztyńskiej, nawet podczas głosowania do niemieckiej konstytuandy, dnia 19 stycznia 1919, gdy i rozbudzone namiętności i możność głosowania w każdej gminie zadanie to niepomnie ułatwiał, przystąpiło do urny tylko 78% uprawnionych, gdy zaś z drugiej strony dziś nikt, a tem mniej Niemcy taboru kolejowego nie marnują, ich zamiar przewiezienia masy

ludzi co najmniej dwakroć wyższej od liczby uprawnionych na wyjazd (nieprawdopodobne maximum = 78% uprawnionych do głosu), którzy do głosowania się zgłaszają, dowodzi jaskrawo o zamiarach niemieckich względem plebiscytu Kwidzyńskiego i Mazurskiego, a zapewne rzuca światło na inne jeszcze i dalsze ich plany.

Na te intencje niemieckie rzuca nowe światło inne, dziś ujawnione ich zamierzenie w sprawie plebiscytu Olsztyńskiego. Oto doszły do naszej wiadomości liczby zamieszkałych poza obrębem terytorium plebiscytowego, rzekomo uprawnionych do głosowania i z tego tytułu wprowadzonych na listy plebiscytowe. Cyfry są tak wymowne, że je bez większych komentarzy zestawiamy wprost z cyframi obliczonymi i uzasadnionymi powyżej.

W poniższej tabelce powtórzone w pierwszym rzędzie stan emigracji w r. 1920 wogóle, w drugim tenże stan z uwzględnieniem emigracji zamorskiej i śmiertelności wojennej, w trzecim obliczono 83% szeregu drugiego, odpowiadających liczbie emigrantów w wieku lat 20 i wyżej, a przeto uprawnionych do głosowania, w czwartym podano liczbę emigrantów wpisanych na listę przez niemieckie komisje, w ostatnim wreszcie szeregu podano ilościowy stosunek, który zachodzi między uprawnionymi do głosowania a zapisanymi na listy plebiscytowe.

Powiat	Jańsbork	Ządzibork	Szaryn	Rusel	Olsztyn	Nilbork	Outrda	Olecko	Suma
1. Emigracja 1920	16.000	22.660	29.180	20.140	10.020	25.450	28.720	16.100	181.330
2. Dito z poprawką wojenną	12.270	17.380	22.380	15.440	7.690	19.520	22.020	12.290	139.060
3. Emigracja uprawniona do głosu	10.180	14.420	18.570	12.810	6.390	16.200	18.270	10.180	115.390
4. Emigracja na liście plebiscytowej	20.000	15.000	22.000	15.000	17.386	9.500	29.000	13.600	141.486
5. Stos. listy do uprawnionych (t. j. 4:3=)	1:97	1:04	1:18	1:17	2:72	0:54	1:59	1:34	1:32
6. Stos. listy do stanu emigracji (t. j. 4:2=)	1:58	0:87	0:98	0:98	2:26	0:45	1:32	1:11	1:10

Odczytanie cyfr w ostatnim rzędzie powyższej tabelki daje nam obraz rozmiarów fałszerstwa, jakiego się podjęli Niemcy na tym terenie plebiscytowym. W powiecie więc Jańsborskim liczba obcych, na liście jest o 97% wyższą od liczby istotnie uprawnio-

ARCHIWUM
PAŃSTWOWE
WOLSZTYNIE

nych w powiecie Ostródzkim o 59%, w powiecie wreszcie Olsztynskim o 123%, na całym obszarze o 32%... słowem 32% fałszywych głosów wprowadzono na listę, którą chcą Niemcy nowy gwałt na Polskę wyrzucić, ją pokrzywdzić i skompromitować zarazem.

Ta sfalszowana lista plebiscytowa w związku z zamierzoną wędrówką narodów „transito” przez Polskę rzuca dopiero światło na istotne Niemców zamiary. Nie należy wszak zapominać, że emigracja wschodnio-pruska w głąb Niemiec, to polska przecież przede wszystkim emigracja. Czyżby Niemcy w poprawności swej kultury biurokratycznej mieli polskiego pochodzenia emigrantów sprowadzać na tereny plebiscytowe? Przenigdy! Tłoczące się i ze wsząd też ujawniające się ze strony niemieckiej fałszywe dowody wymownie, że Niemcy współczesne z tradycją poprawnej biurokracji doszczętnie zerwały, a nie należy zapominać, że dzieje się to na ziemi dawnych Prusaków, na której od czasów Hermana von Salza aż do dni von Goltza i Oldenburga Niemcy zarówno dziwne jak potworne przedsięwzięli eksperymenty.

Caveant consules!

Warszawa, 20 czerwca 1920.

LITERATURA

- Statistik d. deutsches Reichs.* Bd. 210. Betriebs- und Berufszahlung 1907. Abt. X. *Statistik d. deutschen Reichs.* Bd. 240. I. Volkszahlung im Deutschen Reich, 1910. *Vierteljahreshefte z. Stat. d. deutsch. Reichs.* Erg.-heft zu 1916, IV. Deutschen im Ausland und Ausländer in Deutschland. *Vierteljahreshefte z. Stat. des deutschen Reichs.* Erg.-heft I. zu 1919. Wahlen zu d. konstit. Versammlung 19. I. 1919. *Preussische Statistik.* Bd. 177, III. Altersgliederung und Muttersprache. *Preussische Statistik.* Bd. 234, I. Volkszahlung 1910. Max Sering: *Verteilung des Grundbesitzes und die Abwanderung vom Lande.* 1910. *Grundlagen des Wirtschaftslebens in Ostpreussen.* Bd. III: Die Bevölkerung, von A. Hesse. 1916.

INSTYTUT PÓŁNOCNY

im. Wojciecha Kętrzyńskiego w Olsztynie

ARCHIWUM
PAŃSTWOWE
W OLSZTYNIE